

آب و هوا

کشور ایران، فلات نسبتاً پهناور و بلندی است که با ارتفاعی حدود ۱۲۰۰ متر از سطح دریا در منطقه معتدل خشک شمالی قرار دارد که از طرف غرب و جنوب غرب به وسیله رشته کوه های موازی و مرتفع از نواحی پست و خشک عراق جدا می شود و از سمت شمال و شمال شرق به وسیله یک سلسله از کوه های مرتفع از قفقاز و حوزه دریای خزر و ریگزارهای خشک و بی آب و علف ترکمنستان جدا می گردد. همین عوامل طبیعی به ویژه «عرض جغرافیای» و «ارتفاع» مهم ترین عاملی شده اند که ما در ایران شاهد تغییرات آب و هوا باشیم. در علم زمین شناسی به جایی که مرتفع و کوهستانی و دارای زمینی تخت و پهن باشد «فلات» گفته می شود. با توجه به مشخصات مذکور «فلات ایران» نام یک منطقه گسترده جغرافیایی و زمین شناختی در قاره آسیا و در نیمکره شمالی می باشد که جزو مهم ترین فلات های آسیایی-اروپایی به شمار می آید. ارتفاع متوسط این فلات که نزدیک به دشت های وسیع آسیا واقع شده است حدود ۱۲۰۰ متر از سطح دریا می باشد. فلات ایران، علاوه بر ایران کنونی شامل: افغانستان در شرق، بلوچستان در جنوب شرقی و قسمتی از ماورالنهر در شمال شرقی و قفقاز در شمال غربی این کشور می باشد که در اثر برخی رخدادهای ناگوار تاریخی از ایران جدا شده اند. همانطور که اشاره شد، وجود ارتفاعات بلند، وضع چین خوردگی ها، وجود دریاها و شمال و جنوب که دوراز نواحی مرکزی قرار دارند و به ویژه نحوه قرار گرفتن رشته کوه ها بر گرداگرد کشور باعث ایجاد تغییرات متفاوت آب و هوایی در ایران گردیده است.

ایران به دلیل دوری از دریاها بزرگ، به ویژه جریان های هوایی دارای آب و هوای خشک و بیابانی است، اما وسعت زیاد و وجود عوارض گوناگون طبیعی همچون: ارتفاعات بلند در شمال و غرب، پستی های وسیع نظیر دشت ها و کویر لوت در مرکز، همجواری با دریای خزر، خلیج فارس و نیز مجاورت نسبی با اروپا، دریای مدیترانه، صحرای بزرگ آفریقا، اقیانوس هند، ارتفاعات داخلی آسیا و سرزمین های وسیع سرد سیبری، اقلیم های جداگانه را به وجود آورده باعث تنوع آب و هوا در مناطق مختلف کشور شده است.

بنابراین از نظر آب و هوایی کشور ایران را می توان به چهار منطقه و سه نوع آب و هوا تقسیم کرد: از نظر منطقه ای می توان به: کرانه های دریای خزر که مرطوب ترین منطقه با رطوبت متوسط ۸۸ درصد در سال، سواحل خلیج فارس با گرمای بالا، باران کم و رطوبت بالا، نواحی کوهستانی با هوای سرد، باران زیاد و دشت های داخلی با هوای گرم روز و سرد شب و باران کم تقسیم کرد. از نظر نوع آب و هوایی نیز می توان به آب و هوای بیابانی و نیمه بیابانی، آب و هوای معتدل کوهستانی و آب و هوای معتدل خزری تقسیم کرد.

آب و هوای بیابانی و نیمه بیابانی: بخش های وسیعی از سرزمین های داخلی و کناره های جنوبی ایران است که به دلیل نزدیکی به مدار راس السرطان دارای این نوع آب و هوا می باشند. از ویژگی های این نوع آب و هوا وجود دوره گرمای خشک و طولانی است که گاه بیش از هفت ماه از سال را در بر می گیرد. میزان بارش سالیانه در این نواحی بین ۳۰-۲۵ میلی متر متغیر است.

آب و هوای کوهستانی: که خود به دو نوع آب و هوای سرد کوهستانی و آب و هوای معتدل کوهستانی تقسیم می شود. آب و هوای سرد کوهستانی حدود چهل هزار کیلومتر مربع از خاک ایران را به خود اختصاص داده و میزان بارش سالیانه در این نواحی بیش از ۵۰۰ میلی متر است و آب و هوای معتدل کوهستانی حدود سیصد هزار کیلومتر مربع از خاک ایران را به خود اختصاص داده و میزان بارش سالیانه آن از ۲۵۰ میلی متر تا ۶۰۰ میلی متر متغیر می باشد.

آب و هوای خزری: ناحیه باریک و کم وسعتی میان دریای خزر و رشته کوه البرز است که میزان بارش سالیانه در این ناحیه بین ۶۰۰ تا ۲۰۰۰ میلی متر می باشد.

سواحل شمالی ایران در تابستان از هوای گرم و مرطوب و در زمستان از هوای معتدل برخوردار است در حالی که نواحی شمال غرب و غرب دارای تابستان های معتدل و زمستان های سرد می باشد و نواحی جنوبی نیز دارای تابستان هایی به شدت گرم و زمستان هایی معتدل می باشد.

برای مثال؛ اختلاف دمای هوا در زمستان میان گرمترین و سردترین نقطه گاهی به بیش از ۵۰ درجه سانتی گراد می رسد و از دمای هوای کمتر از ۳۰ درجه زیر صفر در مناطقی چون اردبیل تا بیش از ۶۰ درجه سانتی گراد در برخی مناطق جنوبی و یا کویرهای مرکزی ایران نیز ثبت شده است.

ارتفاع کوه های ایران به قدری بلند است که از تأثیر بادهای مرطوب دریای خزر، دریای مدیترانه و خلیج فارس در نواحی داخلی ایران جلوگیری می کند. به همین علت، دامنه های خارجی این کوه ها دارای آب و هوای مرطوب بوده و دامنه های داخلی آن خشک می باشد. در کرانه های جنوبی دریای خزر، آب و هوا معتدل و میزان بارندگی به ویژه در سواحل غربی گیلان بیش تر از دیگر نقاط است. مقدار متوسط گرمای سالانه در حدود ۱۸ درجه سانتی گراد است. آب و هوای قسمت غربی کشور مدیترانه ای است و در نواحی جنوبی آن نیز آب و هوای نیمه صحرائی گرم تأثیر دارد. این نواحی در تابستان ها از گرمای سختی در دره ها و هوای معتدلی در ارتفاعات برخوردار هستند و در زمستان ها دره ها دارای هوای معتدل و سرمای سختی می باشند. همچنین نواحی جنوبی، با وجود داشتن هوای مرطوب در سراسر منطقه از میزان حرارت بالایی برخوردارند. به طوری که بیش ترین حد گرما در خوزستان به ۵۴ درجه سانتی گراد می رسد. البته اختلاف درجه حرارت در فصول مختلف و شب و روز زیاد نیست. به سبب وجود کوه های البرز در شمال و رشته کوه های زاگرس در غرب کشور، نواحی داخلی فلات ایران دارای آب و هوای خشک و بیابانی هستند.